

Xalqımızın bədii fikir tarixinə yeni parlaq səhifə açmış yazıçı

Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi İsmayıl Şıxlının 100 illik yubileyi qeyd ediləcək

Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, istedadlı nasir, tanınmış ədəbiyyatşünas, pedaqoq və ictimai xadim, Xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlı yüksək mədəni-əxlaqi keyfiyyətlərə malik yaradıcılığı ilə Azərbaycan xalqının bədii fikir salnaməsinə yeni parlaq səhifə yazmışdır. Üslubun mükəmməlliyi, bədii dilin obrazlılığı, daxili aləmin təsvirinin genişliyi və əlvanlığı ilə səciyyələnən yaradıcılıq yolu bütövlükdə azərbaycançılıq məfkurəsinə sdaqətin və ənənəvi dəyərlərə ehtiramın təcəssümüdür. Azərbaycan ədəbiyyatında yeri və çəkisi olan İsmayıl Şıxlının anadan olmasının 100 illik yubileyinin qeyd olunması məqsədi ilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, Mədəniyyət Nazirliyi və Təhsil Nazirliyi Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, yazıçının 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlanıb həyata keçirəcək.

Qeyd edək ki, İsmayıl Şıxlı 1919-cu il martın 22-də Qazax rayonunun İkinci Şıxlı kəndində müəllim ailəsində dünyaya göz açıb. İlk təhsilini Qazax rayonunun Kosalar kənd məktəbində alıb. Müəllim sənətinə olan marağı onu Qazax Pedaqoji Texnikumuna gətirir. 1936-cı ildə texnikumu bitirən İsmayıl Kosalar kənd orta məktəbində müəllim kimi çalışmağa başlayıb. Kənddə iki il müəllim işlədikdən sonra 1937-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun dil-ədəbiyyat fakültəsinə daxil olur. Qaynar tələbəlik həyatı ilk günlərdən onun həssas və romantik təbiətinə öz təsirini göstərməyə başlayır. Səməd Vurğun və Mehdi Hüseyn kimi sənətkarlarla təmasda olması onun ədəbi-bədii təsəvvür dairəsini genişləndirir. 1938-ci ildə "Ədəbiyyat" qəzetində "Quşlar" adlı ilk şeiri çapdan çıxır. 1942-ci ildə isə İsmayıl Şıxlı cəbhəyə yola düşür. 1945-ci ildə cəbhədən qayıdan ədib 1946-cı ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun ədəbiyyat ixtisası üzrə aspiranturasına daxil olur və yaradıcılığını davam etdirir.

İsmayıl Şıxlının ilk nəsr əsəri olan "Həkimin nağılı" hekayəsi 1947-ci ildə "İnqilab və mədəniyyət" jurnalında işıq üzü görür. İlk uğurdan ruhlanan İsmayıl Şıxlı yazıları ilə bağlı Mehdi Hüseynə müraciət edərək, ondan tez-tez məsləhətlər almış. 50-ci illərin ikinci yarısından yazıçının yaradıcılığında yüksəliş dövrü başlayır. 1957-1966-cı illərdə, o, "Dəli Kür" romanı üzərində çalışır. 1962-ci ildə "Azərbaycan" jurnalında

İsmayıl Şıxlının "Dəli Kür" romanının I hissəsi çap olunur. Özünə qarşı həddindən artıq tələbkar olan, hər cümləsini ölçüb-biçən İsmayıl Şıxlı, neçə illər ikiotaqlı mənzilinin bir küncünə çəkilib yazır və bu əsəri oxucuların hədsiz marağına səbəb olur. Əsər barədə yazıçı Mehdi Hüseyn yazırdı: "Əzizim İsmayıl! "Dəli Kür" əsərini dünən gecə oxuyub qurtardım. Düzünü deyim ki, mən səndən yaxşı əsərlər gözləyirdim, amma bu cür qüvvətli və təsirli bir əsər yazmağını gözləməirdim. Əhsən, bərəkallah! Son on ildə bizim ədəbiyyatımızdan oxuduğum heç bir əsər mənə bu cür sarsıtmamışdı". Əsəri tamamlamaq üçün İsmayıl Şıxlıya daha dörd il vaxt lazım gəldi. Nəhayət, 1966-cı ildə "Azərbaycan" jurnalında romanın II hissəsi dərc olundu.

"Dəli Kür" müəllifinə nəsrimizdə yeni inkişaf tendensiyasının yaradıcılarından biri kimi böyük nüfuz qazandıraraq, "Dəli Kür", nəinki nəsrimizdə, həm də ictimai şöurumuzda, milli özünüdərkimizdə dönüş yaranan əsərlərdəndir. İ.Şıxlının bir nasir kimi inkişafında görkəmli yazıçımız Mehdi Hüseynin xüsusi təsiri olmuşdur. Gənc nasirin Böyük Vətən müharibəsindən əvvəl və sonra yazdığı ilk hekayələrini oxuyan M.Hüseynin ona gördüyü və bildiyi hadisələrdən sadə və təbii dildə yazmaq və s. sənətkarlıq məsələləri barədə tövsiyələri müsbət nəticə vermişdir. 1941-1945-ci illər müharibəsi İ.Şıxlının həyat yolunda, taleyində mühüm rol oynayıb, silinməz izlər buraxdığı kimi, yaradıcılığına da mühüm mövzu kimi daxil olmuşdur. Onun bu mövzuda 1947-1948-ci illərdə yazdığı hekayələri - "Həkimin nağılı", "Kerç sularında", "Səheri gözləyirdik", "Haralısan, ay oğlan", "Konserv qutuları" bir nasir kimi ilk uğurlarıdır. Bundan başqa, İ.Şıxlı cəbhəyə getdiyi ilk gündən qələbədən sonra evə qayıdanadək gündəlik qeyd-

lər aparmışdır. Yazıçı "Cəbhə yolları" (1985) kitabında bu barədə belə yazır: "Mən hər gün gördüyüm və başıma gələn işləri dəftərimə qeyd edirdim və çalışırdım ki, heç nəyi artırıb-əskiltməyim".

Bundan sonra yazıçı cəbhə gündəliklərinə oxucuların marağını görüb, onu "Bir əsgərin gündəliyi" adı ilə "Mənim rəqibim", bir az təkmilləşdirərək, lakin yenə də ixtisarla "Cəbhə gündəlikləri" adı ilə "Xatirəyə dönmüş illər" və "Məni itirməyin" kitablarına daxil etmişdir. Bu əsərdə yazıçı bu gün də çox aktual olan, çox geniş miqyasda müzakirə və mübahisə obyektinə çevrilən müharibə və insan, müharibənin insan həyatına və taleyinə təsiri məsələsinin özünəməxsus orijinal bədii həllini vermək üçün müharibənin, bilavasitə özünü, qanlı döyüş səhnələrini əks etdirib. İ.Şıxlı 70-ci illərdə yazdığı "Mənim rəqibim", "Köynək" kimi hekayələrində cəbhə xatirələrinə yenidən, lakin yeni bir şəkildə və tam yeni bir niyyətlə müraciət edib.

İ.Şıxlının yaradıcılığında müasir mövzular da mühüm yer tutur. Onun müasir mövzuda yazdığı əsərlərdən biri də "Dağlar səslənir" povestidir. Yazıçı müharibədən sonra Azərbaycanda yeni salınan üç sənaye şəhərlərindən biri olan Daşkəsənə daha çox maraq göstərmiş. O, 1950-1951-ci illərin yay aylarını Daşkəsəndə keçirib, bu şəhərin, əsasən, cavanlarından olan sakinlərinin işi, gündəlik həyatı və fəaliyyətləri barədə oçerklər yazaraq, mətbuatda çap etdirib. Nəhayət, Daşkəsən fəhlələrinin həyatından bəhs edən "Dağlar səslənir" (1951) povesti yaranıb. "Dəli Kür"dən sonra o, uzun müddət irihəcmli nəsr əsri yazmayıb. Bununla belə, "Dəli Kür"dən sonra sonuncu əsəri "Ölən dünyam"a qədər olan dövr İsmayıl Şıxlının həyatında mühüm bir mərhələ sayılır. İsmayıl Şıxlı ömrünün son illərində qələmə aldığı "Ölən dünyam" romanıdır. Deyilənə görə, əsəri özü yazmağa başlasa da, sonradan ağır xəstəliyin fəsadı nəticəsində, gözləri tutulduğu üçün romanın əksər hissəsini diktə etmək məcburiyyətində qalıb. Bu işi isə ömür-gün yoldaşı Ümidə xanımə həvalə edib.

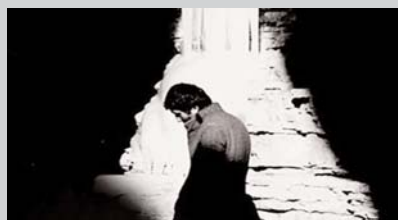
İ.Şıxlı "Azərbaycan" jurnalında baş redaktor, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının birinci katibi, SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi olmuşdur. Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Ağsaqqallar Şurasının sədri seçilmişdir.

O, ictimai işlərdə fəal çalışmış, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin deputatı, Azərbaycan KP Bakı Şəhər Komitəsinin, Azərbaycan KP MK-nın, Azərbaycan Həmkarlar Şurası Rəyasət Heyətinin, SSRİ Yazıçılar İttifaqı İdarə Heyətinin üzvü seçilmişdir.

Xidmətlərinə görə "Qızıl Ulduz", "Şərəf nişanı", "Qırmızı Əmək Bayrağı", II dərəcəli "Böyük Vətən müharibəsi" ordenləri və medallarla təltif edilmişdir. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Fəxri Fərmanını və Azərbaycan Respublikasının "Şöhrət" ordenini almışdır.

1995-ci il iyulun 26-da Bakıda vəfat etmiş, Fəxri Xiyabanda dəfn olunmuşdur.

Zümrüd BAYRAMOVA

"Adsız yüksəkliklər" Bakıda ilk dəfə nümayiş olunub

"Park Cinema"da rejissor Hilal Baydarovun ekranlaşdırdığı "Adsız yüksəkliklər" bədii filmi nümayiş olunub. AZƏRTAC xəbər verir ki, xronometraji 93 dəqiqə olan ekran əsərində rejissor fəlsəfi bir problemi - insanın təbiət qarşısında diz çökməsini ortaya qoyur. Bu ekran əsəri hazırda beynəlxalq festivallarda uğurla nümayiş olunur. Rejissor bu filmində təkəbbürün, bircəyşəyişin və iyerarxiyanın mahiyyətini tədqiq edir.